

Ayn RAND

Ayn RAND, născută Alisa Zinovievna Rosenbaum (1905-1982), scriitoare și filozoafă americană. S-a născut în Rusia, iar în 1926 a emigrat în SUA. După ce primele ei două romane, *We the Living* (*Noi, cei vii*, 1936) și *Anthem* (*Imn*, 1938, apărut la Editura Cartier în 2016), au fost întâmpinate, inițial, cu răceală în SUA, următorul, *The Fountainhead* (*Izvorul*, 1943), i-a adus succesul, ca, în cele din urmă, *Atlas Shrugged* (*Revolta lui Atlas*, apărut la Editura Cartier în anii 2014-2016), cel de-al patrulea ei roman, publicat în 1957, să devină un bestseller mondial (a doua carte, ca influență, după *Biblie*, în opinia cititorilor americani). Atât în scrierile de ficțiune, cât și, mai târziu, în lucrările sale filosofice, a promovat ideile obiectivismului, curent filosofic inițiat chiar de ea.

Traducătorul, Radu SĂNDULESCU, este redactor de carte și colaborator la diverse publicații cu profil literar.

Traduceri (din engleză): Arthur Koestler, *Întuneric la amiază*, Editura Albatros, 1991 (împreună cu Sanda Aronescu), Eric Hobsbawm, *Era Revoluției 1978-1948*, Editura Cartier, 2000, Ayn Rand, *Revolta lui Atlas III*, Editura Cartier, 2016, Eric Hobsbawm, *Globalizare, democrație și terorism*, Editura Cartier, 2016, Eric Hobsbawm, *Despre istorie*, Editura Cartier, 2017, Martyn Rady, *Țării, Rusia, Polonia și Ucraina*, Editura All, 2002, Arthur C. Clarke, *2061: A treia odisee*, Editura Nemira, 2013, ș.a.; (din franceză) Fabre d'Olivet, *Geneza după Moise*, Editura Antet, 1996.

„Izvorul este un monument al culturii americane; monumental ca mărime, monumental ca perspectivă, monumental ca efect, monumental sub aspectul celor pe care le declară despre America, dar monumental și sub aspectul complexității și integrării declarației sale.”

Stephen COX

CARTIER POPULAR

Ayn RAND

Izvorul

Roman

Volumul I

Traducere din engleză de Radu Săndulescu

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe shop.cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03.

E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel./fax: 022 24 10 00.

E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria online, shop.cartier.md. Tel.: 068 555 579.

E-mail: vanzari@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ

CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România

Tel./fax: (021) 210 80 51

Taxele poștale sunt suportate de editură.

Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Valentin Guțu

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Marina Darii

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic

Ayn Rand

THE FOUNTAINHEAD

A Signet Book, 1996

Ayn Rand

IZVORUL

Ediția I, ianuarie 2018

Copyright © Ayn Rand, 1968

Copyright © renewed 1971 by Ayn Rand

© 2018, Editura Cartier pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Rand, Ayn.

Izvorul/ Ayn Rand; trad. din engl. de Radu Săndulescu. – Chișinău: Cartier, 2018
(Combinatul Poligrafic) – (Colecția „Cartier popular”/ coord. de Gheorghe Erizanu,
ISBN 978-9975-79-891-4). – ISBN 978-9975-86-243-1.

Vol 1. – 2018. – 568 p. – 1000 ex. – ISBN 978-9975-86-244-8.

821.111(73)-31

R 24

Lui Frank O'Connor

Introducere la cea de-a douăzeci și cincea ediție aniversară

Multă lume m-a întrebat ce sentimente am în legătură cu faptul că *Izvorul* a fost publicat vreme de douăzeci și cinci de ani. Nu pot spune că simt ceva în mod deosebit, decât un fel de liniștită satisfacție. În această privință, atitudinea pe care o am față de scriitura mea este cel mai bine exprimată printr-o afirmație a lui Victor Hugo: „Dacă scriitorul ar scrie doar pentru epoca lui, ar trebui să-mi rup tocul și să-l azvârl”.

Anumiți scriitori, printre care mă număr și eu, nu trăiesc, gândesc sau scriu în aria de cuprindere a momentului. Romanele, în sensul propriu al cuvântului, nu sunt scrise spre a dispărea într-o lună sau într-un an. Faptul că, în majoritatea lor, sunt scrise și publicate ca și cum ar fi reviste, spre a dispărea la fel de rapid, constituie unul dintre cele mai jalnice aspecte ale literaturii de azi și una dintre cele mai clare acuzații ale filosofiei sale dominant estetice: un naturalism îndreptat către concret, jurnalistic care a ajuns în propria fundătură în inarticulatul sunet al panicii.

Prerogativa unei școli literare practic inexistente azi – romantismul – este longevitatea predominantă, deși nu exclusivă. Aici nu este locul pentru o disertație despre natura ficțiunii romantice, așa că voi afirma – spre consemnare și în beneficiul acelor studenți cărora nu li s-a permis să descopere acest lucru – doar că romantismul reprezintă școala conceptuală de artă. Ea se ocupă nu cu haoticele fleacuri ale zilei, ci cu problemele și valorile

nemuritoare, fundamentale, universale ale existenței umane. Ea nu înregistrează pe bandă și nu fotografiază; ea creează și proiectează. Ea se preocupă – în cuvintele lui Aristotel – nu de lucruri așa cum sunt, ci de lucruri așa cum ar putea și ar trebui să fie.

Și, spre beneficiul celor care consideră de crucială importanță relevanța pentru propria epocă, voi adăuga, cu privire la epoca noastră, că nu a existat vreo perioadă în care să fi avut o nevoie atât de disperată de o proiecție a lucrurilor așa cum ar trebui să fie ele.

N-am vrut să spun că am știut, atunci când l-am scris, că *Izvorul* va continua să fie reeditat vreme de douăzeci și cinci de ani. Nu m-am gândit la nicio perioadă de timp. Am știut doar că era o carte care ar trebui să trăiască. Așa s-a întâmplat.

Dar am știut acest lucru cu peste douăzeci și cinci de ani în urmă – l-am știut în timp ce *Izvorul* era respins de doisprezece editori, unii dintre ei declarând că e „prea intelectuală”, „prea controversată” și că nu se va vinde pentru că nu există public pentru ea – aceasta a fost partea dificilă a istoriei sale, greu de suportat pentru mine. Pomenesc aici de ea pentru oricare alt scriitor de genul meu care ar putea să se confrunte cu aceeași luptă – ca un memento al faptului că acest lucru poate fi făcut.

Ar fi imposibil să discut *Izvorul* sau oricare parte a istoriei sale fără să pomenesc de omul care mi-a dat posibilitatea de a-l scrie: soțul meu, Frank O'Connor.

Într-o piesă de teatru pe care am scris-o când aveam în jur de treizeci de ani, *Ideal*, eroina, un star al filmului, vorbește în numele meu atunci când rostește: „Vreau să văd reală, vie și în ceasurile zilelor vieții mele, acea glorie pe care o creez ca pe o iluzie. O vreau reală. Vreau să știu că există cineva, undeva, care o vrea și el. Altminteri, ce rost mai are s-o vezi, să trudești și să arzi pentru o viziune imposibilă? Și un spirit are nevoie de combustibil, că poate rămâne fără el”.

Combustibilul era Frank. El mi-a oferit, în ceasurile zilelor vieții mele, realitatea acelu sens al vieții, care a creat *Izvorul* –

și m-a ajutat s-o păstrez de-a lungul multor ani, când în jurul nostru nu era decât un deșert cenușiu de oameni și evenimente care nu evocau decât dispreț și repulsie. Esența legăturii dintre noi o constituie faptul că niciunul nu a vrut sau a fost tentat vreodată să se mulțumească cu altceva în afara lumii prezentate în *Izvorul*. Nu vom face niciodată asta.

Dacă în mine există vreo notă caracteristică din scriitorul naturalist care consemnează dialogul din „viața reală” spre a-l folosi într-un roman, ea a fost exersată doar cu privire la Frank. De exemplu, una dintre cele mai eficiente replici din *Izvorul* apare la sfârșitul Părții a doua, atunci când, ca răspuns la întrebarea lui Toohey: „De ce nu mi-ai spus ceea ce gândești despre mine?”, Roark spune: „Dar nu mă gândesc la dumneavoastră”. Replica aceasta a fost răspunsul lui Frank pentru un alt tip de persoană, într-un context oarecum similar. „Azvârli mărgăritare fără a primi nici măcar un cotlet de porc în schimb” a fost ceea ce mi-a spus Frank în legătură cu poziția mea profesională. I-am conferit această replică lui Dominique la procesul lui Roark.

Nu am simțit descurajare foarte des, iar atunci când s-a întâmplat, nu a durat mai mult de o noapte. Dar a existat o seară, în timp ce scriam la *Izvorul*, când am simțit o indignare atât de profundă față de starea „lucrurilor așa cum sunt”, încât părea că nu voi mai redobândi vreodată energia de a merge un pas mai înainte către „lucrurile așa cum ar trebui să fie”. Frank mi-a ținut un discurs de ore întregi în seara aceea. M-a convins de motivul pentru care nu trebuie să renunțăm la lume în favoarea celor pe care îi disprețuim. Atunci când a terminat, descurajarea mea dispăruse; ea nu a mai revenit niciodată într-o formă atât de intensă.

Mă împotravisem practicii de a dedica cărțile; susținusem că o carte este adresată oricărui cititor care se dovedește a o merita. Dar, în noaptea aceea, i-am spus lui Frank că îi voi dedica lui *Izvorul*, pentru că el îl salvase. Iar unul dintre cele mai fericite

momente ale mele, din câte îmi pot aminti, cam după vreo doi ani, mi-a fost oferit de privirea lui atunci când a venit acasă, într-o zi, și a văzut corectura cărții, având în frunte pagina care afirma cu caractere reci, clare, obiective: „Lui Frank O'Connor”.

Am fost întrebată dacă m-am schimbat în ultimii douăzeci și cinci de ani. Nu – sunt aceeași, doar că puțin mai mult. S-au schimbat ideile mele? Nu, convingerile mele fundamentale, părerea mea despre lume și despre om, nu s-au schimbat niciodată, din trecutul pe care mi-l pot aminti, dar a sporit gradul meu de cunoaștere a aplicațiilor lor, ca arie și ca precizie. Cum evaluez în momentul actual *Izvorul*? Sunt la fel de mândră ca și în ziua în care l-am terminat de scris.

Izvorul a fost scris cu scopul de a-mi prezenta filosofia? Aici, voi cita din „The Goal of My Writing”¹, un discurs pe care l-am ținut la Lewis and Clark College, pe 1 octombrie 1963: „Acesta este motivul și scopul scriiturii mele: proiecția unui om ideal. Portretizarea unui ideal moral, ca țel literar fundamental al meu, ca scop în sine – pentru care orice valoare didactică, intelectuală sau filosofică conținută într-un roman constituie doar niște mijloace”.

Să subliniez acest lucru: scopul meu nu este acela de a îi ilumina filosofic pe cititorii mei... Scopul meu, cauza primă și motivul care mă pune în mișcare este portretizarea lui Howard Roark [sau a eroilor din *Atlas Shrugged*²] ca scop în sine...

Scriu – și citesc – de dragul povestirii... Testul meu de bază pentru orice povestire este: „Mi-aș dori oare să cunosc aceste personaje și să urmăresc aceste întâmplări în viața reală? Este oare această povestire o experiență care merită să fie trăită de dragul ei? Constituie oare plăcerea de a contempla aceste personaje un scop în sine?”

1 „Scopul scriiturii mele” (n. tr.).

2 Tradus în românește, sub titlul *Revolta lui Atlas*, la Editura Cartier (n. tr.).

Pentru că scopul meu îl reprezintă prezentarea unui om ideal, a trebuit să definesc și să prezint condițiile pe care le solicită existența sa. Având în vedere că firea omului reprezintă produsul premiselor sale, a trebuit să definesc și să prezint tipurile de premise și de valori care creează firea unui om ideal și îi motivează acțiunile; ceea ce înseamnă că a trebuit să definesc și să prezint un cod rațional de etică. Pentru că omul acționează printre și are de-a face cu alți oameni, a trebuit să prezint tipul de sistem social care face posibilă existența și funcționarea omului ideal – un sistem liber, productiv, rațional care solicită și răsplătește tot ceea ce are mai bun fiecare om și care este, în mod limpede, capitalismul de tip *laissez-faire*.

Dar nici politica, nici morala și nici filosofia mea nu constituie un scop în sine, nici în viață, nici în literatură. Doar Omul constituie un scop în sine.

Există oare schimbări substanțiale pe care aș vrea să le aduc *Izvorului*? Nu – și, prin urmare, am lăsat textul neatins. Vreau să se impună așa cum a fost scris. Dar există o eroare minoră și o propoziție care poate fi înțeleasă greșit pe care aș vrea să le clarific, așa încât le voi pomeni aici.

Eroarea este semantică: folosirea cuvântului „egocentric” în discursul de la tribunal al lui Roark, în timp ce cuvântul ar fi trebuit să fie „egoist”. Eroarea a fost generată de faptul că m-am bazat pe un dicționar care dădea acestor două cuvinte definiții care induc în eroare, astfel încât „egocentric” părea mai aproape de sensul pe care îl doream eu (Webster Daily Use Dictionary, 1933). (Totuși, filosofii moderni sunt mai vinovați decât lexicograful cu privire la acești doi termeni.)

Propoziția care e posibil să inducă în eroare în discursul lui Roark: „De la această cea mai simplă necesitate și până la cea mai elevată abstracție religioasă, de la roată la zgârie-nori, tot ceea ce suntem și tot ceea ce avem provine de la un singur atribut al omului – funcția minții sale care raționează”.

Dar acest lucru ar putea fi greșit interpretat ca însemnând o sprijinire a religiei sau a ideilor religioase. Mi-aduc aminte că am ezitat asupra acestei propoziții, atunci când am scris-o, și că am decis că ateismul lui Roark și al meu, precum și spiritul de ansamblu al cărții, erau atât de bine stabilite, încât nimeni nu va înțelege greșit, îndeosebi datorită faptului că abstracțiile religioase reprezintă produsul minții umane, nu o revelație supranaturală.

Dar o problemă de acest gen nu ar trebui lăsată în suspensie. Eu nu mă refeream la religie ca atare, ci la o categorie specială de abstracțiuni, la cea mai preamărită, care, vreme de veacuri, a constituit aproape monopolul religiei: morala – nu conținutul particular al moralei religioase, ci „morala” abstractă, tărâmul valorilor, codul omului despre bine și rău, cu conotațiile emoționale de înălțime, înălțare, noblețe, venerație, măreție, care țin de domeniul valorilor omului, dar pe care religia și le-a arogat pentru sine.

Același înțeles și aceleași considerații erau menite și sunt aplicabile altui pasaj din carte, un scurt dialog între Roark și Hopton Stoddard, care poate fi greșit înțeles dacă este scos din context:

„— Sunteți un om profund religios, domnule Roark – în felul dumneavoastră. Disting lucrul acesta în clădirile dvs.

— Așa este, rosti Roark”.

În contextul acelei scene însă, înțelesul este clar: Stoddard se referă la devotamentul profund al lui Roark față de valori, cele mai înalte și cele mai bune, față de ideal (vezi explicația dată de el naturii templului propus). Ridicarea Templului Stoddard și procesul care a urmat expun problema în manieră explicită.

Ceea ce mă conduce la o problemă mai amplă, care este implicată în fiecare replică din *Izvorul* și care trebuie înțeleasă dacă vrem să pricepem cauzele atracției sale durabile.

Monopolul religiei în domeniul moralei a făcut extrem de dificilă comunicarea înțelesului și a conotațiilor emoționale ale

unei opinii raționale despre viață. Așa după cum religia a ocupat domeniul moralei, direcționând moralitatea împotriva omului, la fel a uzurpat ea cele mai elevate concepte de morală din limba noastră, plasându-le în afara pământului și imposibil de atins de către om. De obicei, „exaltarea” se presupune că înseamnă o stare emoțională evocată prin contemplarea supranaturalului. „Adorație” înseamnă experiența emoțională de loialitate și devotament față de ceva mai elevat decât omul. „Venerație” înseamnă emoția unui respect sacru, care trebuie experimentat stând în genunchi. „Sfânt” înseamnă superior oricăror preocupări ale omului sau ale acestui pământ și de-neatins de către unul sau celălalt.

Dar atari concepte denumesc cu adevărat emoții efective, chiar dacă nu există nicio dimensiune supranaturală; iar aceste emoții sunt trăite ca fiind înălțătoare sau înnobilitoare, fără autoumilierea cerută de definițiile religioase. Ce se întâmplă în cazul în care sursa sau referentul lor se află în realitate? Este întregul tărâm emoțional al devotamentului omului față de un ideal moral. Însă, în afară de aspectele degradante pentru om introduse de religie, tărâmul emoțional este lăsat neidentificat, fără concepte, termeni sau apreciere.

Este cel mai înalt nivel al emoțiilor omului care trebuie renăscut din obscuritatea misticismului și redirecționat către propriul său obiect: omul.

În acest sens, cu acest înțeles și această intenție, aș identifica eu sensul vieții dramatizat în *Izvorul* drept adorare a omului.

Este o emoție pe care puțini – extrem de puțini – oameni o trăiesc în mod consecvent; unii o trăiesc în scânteii rare care licăresc și se sting fără urmări; unii nu știu despre ce anume vorbesc; alții știu și își petrec viețile spre a stinge cu frenetică virulență scânteile.

Să nu confundați „adorarea omului” cu multe încercări, nu de a emancipa moralitatea de religie și de a o aduce pe tărâmul de rațiunii, ci de a înlocui cu un înțeles secular cele mai rele, mai

profund iraționale elemente ale religiei. De exemplu, există toate variantele de colectivism modern (comunist, fascist, nazist etc.) care păstrează intactă morala religios-altruistă și îl substituie pe Dumnezeu cu „societatea” ca beneficiară a autosacrificiului omului. Există felurite școli de filosofie modernă care, respingând legea identității, proclamă că realitatea este un flux nedeterminat condus de miracole și modelat de toane – nu toanele lui Dumnezeu, ci ale omului sau ale „societății”. Acești neomistici nu sunt adoratori ai omului; ei sunt doar niște secularizatori ai unei uri la fel de profunde față de om precum cea a predecesorilor fățiș mistici.

O variantă mai crudă a aceleiași uri este reprezentată de acele mentalități vizând concretul, „statistice”, care – incapabile să sesizeze înțelesul voinței omului – declară că omul nu poate fi un obiect de adorare, având în vedere că ei nu au întâlnit niciun specimen al omenirii care să fi meritat acest lucru.

Adoratorii de oameni, în sensul pe care îl dau eu termenului, sunt aceia care văd potențialul cel mai înalt al omului și se căznesc să-l actualizeze. Cei care urăsc omul sunt persoanele care îl consideră pe om ca fiind o creatură nevolnică, depravată, demnă de dispreț – și se străduiesc să nu-l lase să descopere că situația e alta. Este important aici de reținut că singura cunoaștere directă, introspectivă despre om pe care o posedă cineva este cea despre sine.

Mai la obiect, diviziunea esențială dintre cele două tabere este: cei devotați exaltării stimei de sine a omului și sfințeniei fericirii sale pe pământ – și cei hotărâți să nu facă posibilă niciuna dintre cele două situații. Majoritatea umanității își petrece viața și energia psihologică la mijloc, balansând între cele două, luptând ca problema să nu fie numită. Ceea ce nu schimbă natura problemei.

Poate că modalitatea cea mai bună de a comunica sensul de viață al *Izvorului* este prin intermediul citatului care există în fruntea manuscrisului meu, dar pe care l-am îndepărtat din

cartea finală, cea tipărită. Având această ocazie de a-l explica, sunt bucuroasă să-l readuc înapoi.

L-am înlăturat, din pricina profundului meu dezacord cu filosofia autorului său, Friedrich Nietzsche. Din punct de vedere filosofic, Nietzsche este un mistic și un iraționalist. Metafizica lui constă dintr-un univers cumva „byronian” și „răuvoitor” la modul mistic; epistemologia lui subordonează rațiunea „voinței” sau sentimentului, instinctului, virtuților de caracter de sânge sau înnăscute. Dar, ca poet, el proiectează din când în când (nu în mod consecvent) un sentiment înălțător pentru măreția omului, exprimată în termeni emoționali, nu intelectuali.

Acest lucru este îndeosebi adevărat despre citatul pe care îl alesesem. Nu pot susține înțelesul său literal: el proclamă o dogmă irevocabilă – determinismul psihologic. Dar dacă este luat ca o proiecție poetică a unei experiențe emoționale (și dacă, din punct de vedere intelectual, se substituie conceptul unei „premise fundamentale” dobândite cu un concept de „siguranță fundamentală” înnăscută), atunci acel citat comunică starea interioară a unei stime de sine exaltate – și rezumă consecințele emoționale pentru care *Izvorul* oferă baza rațională, filosofică:

„Nu operele, ci credința este aici decisivă și determină ordinea categoriilor – spre a folosi din nou o veche formulă religioasă cu un înțeles nou și mai profund – o anumită siguranță fundamentală care învăluie un suflet nobil, ceva ce nu trebuie căutat, nu trebuie găsit și poate, de asemenea, nu trebuie pierdut. *Sufletul cel nobil are venerație față de sine.*” (Friedrich Nietzsche, *Dincolo de bine și de rău*)

Această opinie despre om rareori a fost exprimată în istoria umană. În ziua de azi, ea este practic inexistentă. Totuși este opinia cu care – în variate grade de dor, nostalgie, pasiune și agonizantă confuzie – pornesc în viață cei mai buni dintre tinerii omenirii. Nici măcar nu este o opinie, pentru cei mai mulți dintre ei, ci un sentiment încețosat, șovăielnic, nedefinit, alcătuit

din crudă durere și incomunicabilă fericire. Este un sentiment de enormă așteptare, sentimentul că viața ta este importantă, că ai capacitatea unor mari realizări și că te așteaptă în viitor lucruri mărețe.

Nu este în firea omului – sau a oricărei entități vii – să pornească în viață renunțând, scuișând în propria față și condamnând existența; acest lucru necesită un proces de corupție a cărui rapiditate diferă de la om la om. Unii renunță la prima senzație de presiune; unii se lasă păgubași; unii se reduc în grade imperceptibile și își pierd focul, fără a ști vreodată când și cum și l-au pierdut. Apoi toți aceștia dispar în vasta mlaștină a strămoșilor lor care le spun cu persistență că maturitatea constă în abandonarea minții proprii; securitatea, în abandonarea propriilor valori; spiritul practic, în abandonarea stimei de sine. Totuși, câțiva rezistă și merg mai departe, știind că focul nu trebuie trădat, învățând cum anume să-i confere formă, scop și concretețe. Dar indiferent de viitorul lor, în zorii vieții lor, oamenii caută o viziune nobilă despre firea umană și despre potențialul vieții.

Se găsesc foarte puține indicatoare rutiere. *Izvorul* reprezintă unul dintre ele.

Acesta este unul dintre motivele cardinale ale atracției durabile exercitate de *Izvorul*: este o confirmare a spiritului tineretului, proclamând gloria omului, arătând cât de multe lucruri sunt posibile.

Nu contează că doar câțiva dintr-o generație vor sesiza și vor realiza deplina realitate a staturii adecvate a omului – și că restul o vor trăda. Acei puțini sunt cei care mișcă lumea și îi dau sens vieții – și celor puțini am căutat întotdeauna să mă adresez. Restul nu mă preocupă; ei nu mă vor trăda pe mine sau *Izvorul*: ci propriile lor suflete.

Ayn RAND
New York, mai 1968

Ofer profunda mea recunoștință măreței profesiuni de arhitect și eroilor săi care ne-au dat unele dintre cele mai înalte expresii ale geniului omului, dar au rămas necunoscuți, nedescoperiți de către majoritatea oamenilor. Și arhitecților care mi-au oferit generoasa lor asistență în chestiunile tehnice ale acestei cărți.

Nicio persoană din această povestire nu este gândită ca referință pentru vreo persoană sau întâmplare reală. Titlurile rubricilor de ziar au fost inventate și folosite de către mine în prima ciornă a acestui roman cu cinci ani în urmă. Ele nu au fost luate din și nu fac referire la rubricile sau articolele vreunui ziar real.

Ayn RAND
10 martie 1943

PARTEA ÎNTÂI

Peter Keating

1.

Howard Roark râdea.

Stătea în picioare, gol, pe marginea unei stânci. Lacul se afla sub el, la mare distanță. O explozie înghețată de granit izbucnea în zbor către cer deasupra apei neclintite. Apa părea imobilă, piatra – curgătoare. Piatra avea neclintirea unui scurt moment dintr-o bătălie, când lovitura întâlnește o altă lovitură, iar curenții sunt ținuți într-o pauză mai dinamică decât mișcarea. Piatra strălucea, umedă de razele soarelui.

Lacul de dedesubt era doar un cerc subțire de oțel care tăia stânca în două. Stâncile continuau în adâncuri, neschimbate. Ele începeau și terminau cerul. Așa încât lumea părea suspendată în spațiu, o insulă care nu plutea pe nimic, ancorată la picioarele omului de pe stâncă.

Trupul lui se lăsă pe spate, conturat pe cer. Era un trup din lungi linii drepte și unghiuri, fiecare curbă fiind spartă în planuri. Stătea în picioare, rigid, cu mâinile atârându-i pe lângă corp, cu palmele în exterior. Simțea omoplații ușor apropiați, curba gâtului și greutatea sângelui din interiorul mâinilor sale. Simțea vântul îndărătul lui, în curbura șirei spinării. Vântul îi flutura părul pe fundalul cerului. Părul lui nu era nici blond, nici roșcat, ci exact de culoarea cojii de portocală coaptă.

Râdea de lucrul care i se întâmplase în acea dimineață și de lucrurile care îl așteptau.

Își dădea seama că zilele care urmau vor fi dificile. Erau chestiuni cărora trebuia să le facă față și un plan de acțiune care trebuia pregătit. Mai știa și că nu va gândi, pentru că totul era deja clar pentru el, datorită faptului că planul fusese întocmit cu mult timp înainte și că voia să râdă.

Încercă să aibă în vedere acest lucru. Dar uită. Privea granitul.

Nu râse atunci când ochii deveniră imobili, conștientizând pământul din jurul lui. Chipul său era asemenea unei legi a naturii – un lucru care nu putea fi pus sub semnul întrebării, deformat sau implorat. Avea pomeți înalți deasupra unor obraji supti, scobiți; ochi cenușii, reci și liniștiți; o gură disprețuitoare, cu buze încleștate, gura unui călău sau a unui sfânt.

Privi granitul. Bun de tăiat și de făcut ziduri, își spuse. Privi un copac. Bun de despicat și făcut grinzi. Privi o dără de rugină pe stâncă și se gândi la zăcămintul de fier de dedesubt. Bun de topit, ca să apară sub formă de traverse pe fundalul cerului.

Aceste stânci, își spuse, se află aici pentru mine; așteptând picamerul, dinamita și glasul meu; așteptând să fie despicate, sfârtcate, măcinate, renăscute; așteptând forma pe care le-o vor da mâinile mele.

Apoi clătină din cap, pentru că își aminti de dimineața zilei și de faptul că erau multe lucruri de făcut. Pășii către marginea stâncii, își ridică brațele și plonjă în cerul de dedesubt.

Traversă lacul către malul din fața sa. Ajunse la stâncile unde își lăsase hainele. Privi în jur cu părere de rău. Timp de trei ani, de când locuia la Stanton, venise aici doar pentru relaxarea sa, pentru a înota, a se odihni, a medita, a fi singur și viu, ori de câte ori avea puțința de a găsi un ceas liber, ceea ce nu se întâmplase prea des. În noua sa libertate, primul lucru pe care îl dorise fusese acela de a veni aici, pentru că știa că venea pentru ultima dată. În dimineața respectivă fusese dat afară de

la Școala de Arhitectură de la Stanton Institute of Technology. Își trase hainele pe el: pantaloni de doc vechi, sandale, o cămașă cu mâneci scurte și cu majoritatea nasturilor lipsă. Se năpusti pe o cărăruie îngustă printre bolovanii de piatră, către o potecă ce cobora pe o pantă înverzită către drumul de jos.

Mersea iute, cu mișcări de o pricepere relaxată, leneșă. Merse pe lungul drum, în soare. În față, la depărtare, Stanton se întindea răspândit pe coasta Massachusetts, un orașel ca o montură pentru nestemata existenței sale – mărețul institut care se ivea peste următorul deal.

Orașul Stanton începea cu o groapă de gunoi. O movilă cenușie de gunoi se înălța în iarbă. Fumega ușor. Dozele de tablă sclipeau în bătaia soarelui. Drumul ducea, dincolo de primele case, către o biserică. Era un monument gotic din șindrilă pictată în albastru. Avea contraforți de lemn solizi, care nu sprijineau nimic. Avea vitralii cu ornamente traforate din imitație de piatră. Deschidea calea către străzi lungi mărginite de pajiști înghesuite, exhibiționiste. Dincolo de pajiști se aflau grămezi din lemn torturate până la dispariția completă a formei: contorsionate în acoperișuri triunghiulare, foișoare, lucarne; umflate de verande; zdrobite sub uriașe acoperișuri în pantă. Perdele albe fluturau la ferestre. O ladă de gunoi se afla lângă o intrare de serviciu, dând pe din afară. Un pechinez bătrân ședea pe o pernă lângă treapta de la intrare, cu gura căscată. Pe o frânghie, între coloanele unei verande, fluturau în vânt scutece de copil.

În timp ce trecea, oamenii întorceau capul spre a se uita la Howard Roark. Unii continuau să se holbeze la el cu o bruscă indignare. Nu puteau motiva acest lucru: era un instinct pe care prezența lui îl trezea în majoritatea oamenilor. Howard Roark nu vedea pe nimeni. Pentru el, străzile erau pustii. Ar fi putut să se plimbe pe acolo gol fără probleme. Traversă centrul orașului Stanton, un imaș lat mărginit de ferestre de magazine. În ferestre erau panouri noi care anunțau:

BINE AȚI VENIT LA PROMOȚIA „22”! SUCCES, PROMOȚIA „22”! Promoția „22” de la Stanton Institute of Technology își ținea repetițiile de începere în acea după-masă.

Roark coti pe o stradă laterală, pe care, la capătul unui lung șir, pe un dâmb de deasupra unei râpe, se afla casa doamnei Keating. Stătea cu chirie în acea casă de trei ani.

Doamna Keating era pe verandă. Hrănea doi canari într-o colivie suspendată deasupra balustradei. Mâna ei grăsuță se opri în aer atunci când îl zări. Îl privi cu curiozitate. Încercă să-și compună gura într-o expresie adecvată de simpatie; nu făcu altceva decât să trădeze faptul că procesul reprezenta un efort.

El traversă veranda fără a o vedea. Ea îl opri.

— Domnule Roark!

— Da?

— Domnule Roark, îmi pare atât de rău de, ezită ea cu falsă modestie, de ceea ce s-a întâmplat în dimineața asta.

— De ce anume? întrebă el.

— De faptul că ați fost dat afară de la Institut. Nu pot să vă spun cât de rău îmi pare. Vreau doar să știți ce anume simt pentru dvs.

El se uita la ea, nemișcat. Ea era conștientă de faptul că el nu o vedea. Nu, își spuse ea, nu era chiar așa. El îi privea direct întotdeauna pe oameni, iar ochii lui, ai naibii, nu scăpau nimic niciodată, era doar că el îi făcea pe ceilalți să se simtă ca și cum nu ar exista. El stătea, pur și simplu, și privea. Nu voia să răspundă.

— Dar ceea ce spun, continuă ea, este faptul că, dacă cineva în lumea asta suferă, este din pricina unei greșeli. Desigur, va trebui să renunțați la profesia de arhitect acum, nu-i așa? Însă o persoană tânără poate întotdeauna să-și câștige un trai decent făcând pe funcționarul, pe vânzătorul sau orice altceva.

El dădu să plece.

— Oh, domnule Roark! strigă ea.

— Da?